

ЈУБИЛЕЈ МЕДИЦИНСКОГ ФАКУЛТЕТА У БЕОГРАДУ* ОСНИВАЊЕ МЕДИЦИНСКОГ ФАКУЛТЕТА

Радоје ЧОЛОВИЋ

Да би се надокнадило вишевековно кашњење у развоју школства, за време Првог српског устанка 1808. године у Београду је основана Велика школа, која је радила до 1813. Године 1838. у Крагујевцу је основан Лицеј као двогодишња школа, која је 1840. продужена на три године, а 1841. године премештена у Београд. Године 1853. донет је Закон о Лицеју. Од 1857. до 1863. године капетан Миша Анастасијевић изградио је здање по пројекту архитекте Јана Неволе (тзв. Капетан-Мишино здање, у коме се данас налази ректорат Универзитета у Београду), потрошивши 100.000 ћесарских дуката и посветио га свом отаџбини за просвету.

Почетком 1860. године Попечитељство просвете Кнежевине Србије основало је одбор са задатком да изради план за оснивање научних завода у Србији. Одбором је руководио архимандрит Гаврило Поповић, професор Лицеја и његов бивши ректор. У њему су били и Константин Бранковић, професор Лицеја а касније професор Велике школе и њен ректор, др Јанко Шафарик, лекар, професор и бивши ректор Лицеја, и још три члана. Одбор је већ у марту 1860. године Попечитељству просвете поднео предлог „Основне наше научне зграде”, у коме је писало да су Србији потребне основне школе за мушку и женску децу, свеучилиште у коме би били и лекарски факултет и низ других школа. Веровало се да би се на лекарском факултету школовали не само лекари за потребе Србије, већ и млади припадници словенских народа који су се још налазили у саставу Отоманског царства. Одбор је проценио да би се за потребе лекарског факултета, поред неопходних „справа”, морало обезбедити најмање по 24.000 талира годишње. За почетак, Одбор је препоручио да се оснује школа за бабице. Дана 27. септембра 1863. године кнез Михаило Обреновић је донео указ о проглашењу Закона о Великој школи, која је у свом саставу имала правнички, јевтаственички и технички факултет, а на српску нову годину, 14. јануара 1864. године, отворио је школу у Капетан-Мишином здању.

На Лицеју, а касније Великој школи, неколико лекара држало је предавања из више предмета: др Вук Маринковић и др Јанко Шафарик предавали су физику а др Лазар Докић, др Аћим Медовић, др Милан Јовановић Морски, др Јован Валента, др Милан Јовановић Багут, др Ђорђе Јовановић и др Војислав Ђорђевић упоредну анатомију, физиологију, хигијену, судску медицину, ботанику, зоологију, минералогiju и геогнозију. Настава на овим катедрама била је на завидном нивоу. За неке предмете били су написани

квалитетни уџбеници, а свршени дипломци су, најчешће без тешкоћа, настављали и с успехом завршавали најбоље факултете широм Европе.

Оснивање Српског лекарског друштва и његови састанци подизали су ниво стручног и научног рада лекара, посебно у Београду, тако да је 1876. године др Јосиф Панчић предложио оснивање медицинског факултета као најбољи начин да се у Србији обезбеди потребан број лекара. Његов предлог није наишао на одзив. Ускоро су уследили српско-турски ратови, па је његов предлог био и заборављен.

Седмог децембра 1879. године у Народној скупштини разматрана је „Предуготовна радња за реформу санитетске струке у Србији”. У дискусији је изражена бојазан што су лекари у Србији највећим делом странци, па је народни посланик Василије Павић тражио да се *Велика школа дијне на сџејен универзитџејта, џа да се на школи наши синови сџреме за докторе, џе да они лече свој народ*. Учествујући у дискусији, др Владан Ђорђевић је оспорио сваку помисао о оснивању медицинског факултета, пошто он захтева огромну научењачку снају, ... *џрофесорски кор који немамо и који не можемо имаџи још за 30 џодина, јер Медицински факулџејт захџева џако оџромне и скуџоцене научне збирке какве не можемо за дуџо времена добџиџи, џа даш када дисмо имали новаца за џо, па се заложио да је дође да ми џо 20 до 30 џиџџомаца о државном џрошкџу шиљемо на сџџране универзитџејте за лекарске науке, џа ћемо за џеџџи до шесџџ џодина оџџџи имаџи све наше синове за лекаре*.

Дана 28. децембра 1879. године донет је Закон о народном санитетском фонду, а 30. марта 1881. Закон о уређењу санитетске струке и заштити народног здравља, који је предвидео да се до 1888. године оснују школа за лекарске помоћнике и школа за бабице. Оснивање медицинског факултета није ни поменуто. За школовање лекара било је предвиђено да се и даље шаљу државни питомци (стипендисти) на стране медицинске факултете.

Године 1888. „Српске новине” су писале да *ми још за чџџаве деценије нећемо биџи у сџџању да оџџваримо нашу живу жељу да нашу Велику школу џодџџнемо на сџџејен универзитџејта*, а да у исто време *Хрџваџиџи имају Универзитџејтџи већ 14 џодина* и да је *Заџред већ дао 100.000 динара за џодџзање медицинскоџ факулџејта, док Беоџрад... ниџџџа*, као и да се у Загребу увелико ради на *џоџуњавању Хрџваџискоџ универзитџејта факулџејтом медицинским*.

Године 1895. Уредништво „Српског архива за целокупно лекарство” покренуло је у рубрици „Јавна

* Предавање које је 9. децембра 2005. године, у скраћеној верзији, аутор одржао на прослави 100. годишњице од доношења Закона о Универзитету, којим је било предвиђено и оснивање Медицинског факултета, и 85. годишњице почетка наставе на Медицинском факултету.

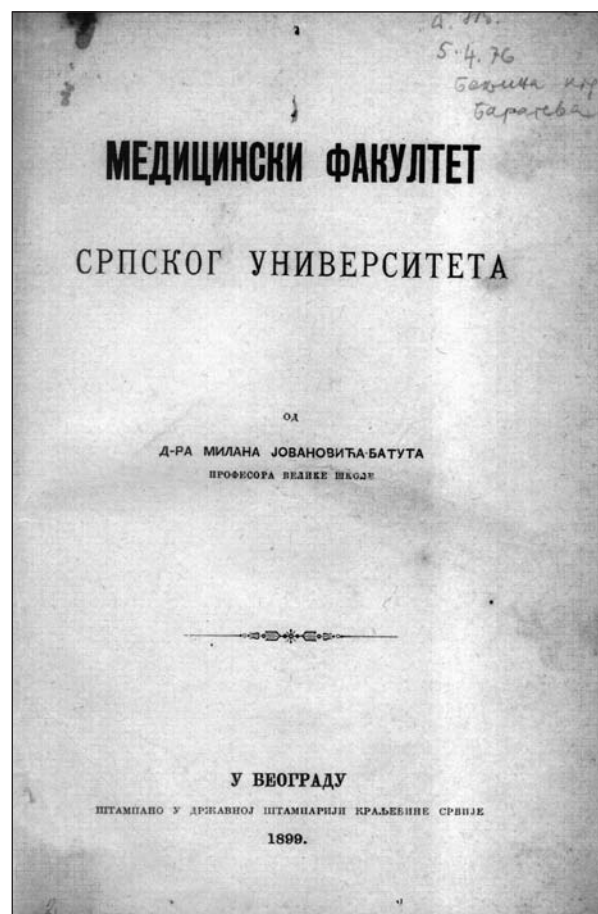
реч” питање образовања помоћног лекарског особља, тј. *школе за лекарске помоћнике, дабице, долничаре, „Самаријане”, нудиље и десинфекторе*. Позив није изазвао скоро никакву реакцију. Једино се уредник „Српског архива” др Јован Данић огласио чланком „Школа за бабице”. Следеће године (1896) др Иван Лазаревић из Аранђеловца оглашава се у „Српском архиву за целокупно лекарство” чланком „Најпре школа за примаље (бабице) и лекарске помоћнике, па онда постепено и медицински факултет”, у коме побија тврдње противника оснивања факултета да би он Србију препунио лекарама и тиме учинио да опадне вредност и углед лекара, да не би имали добар факултет који би давао довољно теоријски и практично спремне лекаре и да не би имали довољно материјала за практично вежбање ђака, потребних препарата и кабинета за учење. Он је тврдио и да би се правилним изборима оних који *владају науком и стиром* могли обезбедити квалитетни наставници и да би се домаћинским располагањем новцем Санитетског фонда могле изградити зграде института и клиника и да би у току неколико година било могуће отварање медицинског факултета. *Најважније је да се... лекари из целе Србије заинтересују за њу ствар, и да њај интерес пренесу на њудлику*. Ни овај, као ни поменути чланак др Јована Данића код лекара нису изазвали већу реакцију, тако да је изгледало да за та питања лекари у Србији немају нарочито интересовање.

На прослави 25. годишњице Српског лекарског друштва 1897. године председник др Михаило – Мика Марковић је рекао и ово: *...Само ако њолијичке њриликe дозволе... ускоро код нас њонићи ће фармацеујска и ветеринарска школа, школа за лекарске њомоћнике и дабице а зајим и медицински факултети, на коме ће срјска и јујословенска омладина уојштити, на свом слајком мајерњем језику своју жељу моћи да задовоље*. Три године касније (1898), за време владе др Владана Ђорђевића, одлуком Народне скупштине Краљевине Србије основана је „Универзитетска комисија” са задатком да припреми предлог о подизању Велике школе на степен универзитета. Поред чланова Српске академије наука Стојана Бошковића, председника комисије, Љубомира Краљевића, Андре Николића и Петра Ђорђевића, у комисији су били и професори Велике школе Никола Стаменковић, Војислав Бакић, Драгољуб Мијушковић, Ђорђе Станојевић, Богдан Гавриловић и др Милан Јовановић Батут. Комисија је дала предлог да се *на будућем срјском универзитету има основати и медицински факултет*.

Крајем 1898. године већ поменути др Иван Лазаревић поново се огласио у „Српском архиву за целокупно лекарство” чланком „О подизању српског универзитета”, у коме се поново снажно заложиио за оснивање медицинског факултета, понављајући и употребљавајући ранију аргументацију, у уверењу да *већ имамо известан број специјалиста који би моли били наставници, а уколико недостијаје, можемо их са стире добити. Наћи ће се од Срда и Словенаца који су доцнети, који би код нас дошли*. Ни после овог чланка није било озбиљније реакције у лекарским круговима.

Да би што снажније поткрепио то питање, др Милан Јовановић Батут је 25. октобра 1899. године издао студију на 124 стране „Медицински факултет Српског Универзитета” (Слика 1), у којој је настојао да одговори на три питања: 1. Да ли Србији треба медицински факултет?; 2. Има ли код нас могућности за медицински факултет?; 3. Би ли Медицински факултет створио у земљи лекарски пролетаријат? Др Батут је дошао до закључка да је *Универзитет без медицинског факултета нејојштин, ња да баш за њо с научне стире не може одговарати оним загањама шито их је њо својој суштини на седе њримио*, да је медицински факултет *ѡрека њојшеда и са национално-ѡолијичког ѡледишња*, те да смо на међи и раскрсници *истока и зајага, дакле, ѡагорећи целом свету на видуку, ња шито њојрешимо, или само закаснимо, јако нам се види, а њонекад и немилице свети*. Он је био убеђен да *ѡа усјанова има код нас свих њојодада за достојан ојстјанак и ѡприродни најшедак* и да би нас *ѡа важна културна усјанова сјала сразмерно незнајних жрјава*, те да је *наша родољубива дужност да ѡрисјуйимо ѡом важном ѡслу, ѡе да медицински факултет шито ѡре ѡроради и ѡодмири битне и неодољиве ѡојшеде нашег народа и државе*. Закључио је да оснивање медицинског факултета представља *насушну ѡојшеду срјског народа*.

Мора се рећи да ни ова расправа није дала очекиване ефекте. Код већине лекара владало је уверење да још није време за оснивање медицинског факултета. Године 1900. др Михаило Петровић, начелник

СЛИКА 1. Насловна страна Батутове студије

хирушког одељења Моравске сталне војне болнице у Нишу, у „Српском архиву за целокупно лекарство” објављује чланак „Је ли медицински факултет у Србији најакутнија санитарска потреба?”, у коме је дошао до закључка да Србији није потребан медицински факултет, бар за сада, ради образовања совјетских лекара. Мислио је да је боље зидати болнице по Србији, којих није било или које су биле у јадном стању и слабо опремљене, као и да су за оснивање факултета неопходне озбиљне припреме, а да би оснивање факултета требало да буде круна свеукупног напретка. Из овог чланка провејава бојазан да би се сва постојећа средства Санитетског фонда утрошила за оснивање медицинског факултета, а да би за највећи број становника Србије *недо било високо а клинике далеко*. Тврдио је да Србији није потребан толики број лекара колико је израчунао др Батут и да је за сада исплатљивије школовање лекара на страним медицинским факултетима. *Подигнимо најпре болнице, а оставимо, бар за сада (1899) факултет, а кад се одиста укаже и потреба, приправљајући међушим ширен за шу леуу установу, иако, да у свако доба можемо једним пошезом йера са надлежној месту отворити уис ђака на наш српски факултет. Народ ће нас имати... веће користи од тога да добије најпре неколико уређених и добрих болница, где ће се лечити и излечити... но што би му йружило то задовољство... да зна да се у Београду отвори... медицински факултет*. Он је био уверен да *не бисмо имали за сада ни довољно људи ни најпоједније ученике* и да ће се факултет тек моћи основати *на стабилнијем ширену... но што бисмо моли то чинити данас кад свега тога још нема*.

На овај чланак одговорио је др Ђока Николић, не у „Српском архиву за целокупно лекарство” већ у часопису „Звезда”, који је уређивао књижевник Јанко Веселиновић. Др Николић је био уверен да се др Петровић огрешио о *објективност о расправљању истакнутој иштанја и унео елементе чисто субјективне йрироде*. Будући да је био уверен да здравствене прилике и особине нашега народа имају неке специфичности које се могу изучити само у нашој средини, др Николић каже да је *сасвим йриродно да нам научна и йрактична сирема страних медицинских факултета не може дати све оно што нам йреба, иа би, баш тога ради, било йшредно да се йостарамо за свој совјетски факултет, јер се тамо не обраћа никаква йажња на здравствене йрилике наше земље и на особине нашега народа колико би се то могло чинити на домаћем факултету*. Он наводи да су неке друге европске земље оснивале медицинске факултете и у много горим условима него што су тада били у Србији. Очигледно прекоревајући утицајне српске лекаре да се у суштини супротстављају или у најмањој мери да су пасивни по питању оснивања медицинског факултета, Николић наводи како се *Збор лијечника Хрватске и Славоније већ йодинама залаже да се на Заједничком свеучилишћу оснује и медицински факултет иако је Хрватска мања и сиромашнија од Србије, а има већ одавно сразмерно више лекарских снага од нас*. Видећи у томе једну од главних препрека оснивању медицинског факултета, он критикује нарочито београдске лекаре па каже да *изве-*

сне йрилике лекарској сталежа у Београду йоказују већ од дуже времена озбиљне симптоме и стичу јасне и несумњиве знаке жестоке, зашћрене, очајне иа – йо где када – баш и недостојне борбе међу лекарима. Данас је она шек у йрвом зачешку, и води се махом из неке сујетне и амбиције, а не баш за ону коју насушној хледа. Побивајући бојазан др Петровића да ће у Србији доћи до хиперпродукције недовољно спремних лекара, он каже да је добро уређен медицински факултет... најснажнија одбрана од... шарлатана у медицини – од лекарској йролетеријата, и положио се за што хитније оснивање факултета. Већ сама чињеница да ову расправу др Николић није штампао у часопису Српског лекарског друштва, како би било нормално очекивати, говори да је Уредништво „Српског архива за целокупно лекарство” углавном било на становишту др Петровића.

У свом реферату „Лаборемус” на Првом конгресу српских лекара и природњака, одржаном од 5. до 8. септембра 1904. године, имајући на уму изградњу нових болница, др Владан Ђорђевић је рекао да *на Врачару крај Београда ниче најлепше цвеће српске човечности, српске културе и неће дуго йрајати а ишј Врачар йокриће она идеална хуманистичка колонија Срдије која је йредвиђена санистичком реформом од 1881. йодине и она ће шек йостати солидан шемел за медицински факултет Српској Универзитету*. На крају овог конгреса његов гост професор Јарослав Хлава је рекао да је *йрви српски конгрес сиремио материјал за бдући лекарски факултет*.

Расправе о оснивању медицинског факултета су се поново активирале 1904. године, како се приводио крају предлог закона којим се Велика школа подиже на степен универзитета. Закон о Универзитету донет је 12. марта 1905. године. У члану 4. Закона писало је да Универзитет има пет факултета: богословски, филозофски, правнички, медицински и технички. У члану 6. Закона писало је да редовно учење у медицинском факултету траје 10 семестара а у осталим по осам. У члану 28. Закона каже се и ово: *За оснивање медицинској факултета и йодизање йшредних зрада уносиће се сваке йодине у државни буџет нарочити йозиција а сем тога йоставиће се нарочити одбор са задатком да се сшара око свих йри йремних йослова, као што су систематско йрипремање анатомској и другој насшавној материјала из наших болница и других завода; йрипремање йојединих болничких одељења, йодесних за клинике; ишшиљање йишшомаца за сшцијално изучавање йојединих медицинских струка ишд, а за оснивање нових и йо йуњавање старих кадинета, лабораторија и семинара сшавиће се у државни буџет нарочити кредити*.

На основу тог закона, министар просвете је јуна 1905. године основао тзв. комисију за Медицински факултет, у којој су били ректор, неколико професора Универзитета, шефови војног и цивилног санитета, управник и шефови свих одељења Опште државне болнице, која је имала задатак да поднесе извешај о најпречим пословима и потребама око оснивања медицинског факултета. Ова комисија је основала две поткомисије. Једну поткомисију чинила су три лекара и архитекта Андра Стефановић, професор Универзитета. Њен задатак је био да у кругу Опште

државне болнице одабере места за изградњу зграда за институте и клинике факултета. У другој поткомисији били су др Милан Јовановић Батут, председник, и чланови др Милан Радовановић, управник Опште државне болнице, и др Едуард Михел, шеф просектуре ове болнице. Њен задатак је био да процени шта од материјала треба да се прикупи да би настава могла да почне. Ова поткомисија дошла је до прорачуна да би се током две-три године у буџету морало обезбеђивати по 200.000 динара годишње како би се створио фонд за изградњу зграда клиника и института. Комисија је од владе тражила 4.000 динара годишње на име трошкова (рецимо за судове и групе иошреде шито се морају куиши). Како на захтев комисије и њен елаборат влада није дала ни одговор ни средства, јуна 1906. године престао је рад и комисије и поткомисија.

На 33. Главном годишњем скупу СЛД одржаном 14. септембра 1905. године др Милош Ђ. Поповић је рекао да је време *да се озбиљно мисли на оснивање медицинској факултета*, јер *до већеј броја лекара можемо доћи само тако ако будемо у земљи имали медицинску школу...*, те да Српско лекарско друштво узме на се иницијативу и да се *иошљу свршени лекари конкурсом... као државни иишомци за иоједине дисциплине, за које данас немамо сиремних људи...*, да би на најбољим Евројским клиникама и инстиишуйима, сиремајући се за свој иозив... сиремали и срјску штерминологију за свој иредмеј. Његов предлог није ни узет у разматрање, већ је прослеђен Управном одбору Друштва на даљи поступак. Иницијативе за оснивање медицинског факултета постепено су замрле.

Године 1910. др Лазар Генчић, хирург, изнео је предлог да се установи Министарство народног здравља, коме би *ирва шачка иројрама дила сиварање медицинској факултета у Београду*. Дана 6. октобра 1910. године др Алекса Стојковић и др Павле Јефтић поднели су Управном одбору Српског лекарског друштва писани предлог за оснивање медицинског факултета, јер *ће једино тако бити могуће иојунити велике иразнине у лекарском кадру, па су предложили да Управни одбор о ијоме учини моштивисану иредсшавку влади и шевфовима сшранака и шо ускоро, а ио мошшсшву да одбор и лично коршорашивно иредсшане ио шој сшвари код ших факшора и Краља, као и да Одбор... умоли владу ше да она иошље на сшрану 15 лекара у иносшранштво, ше да ирведу шри иодине сшремајући се за будуће доцение медицинских ирана и да се умоли влада и начелник санишета за иродужење зидања долничких зшрада... које ће, иоред садашњих, иослужити за будуће клинике и њихове иомоћне инстиишуйе*. Неуморни и непоколебљиви др Милан Јовановић Батут у часопису „Здравље” 1910. године пише: *Ја сам иуно убеђен да Србија неће имати све дошле иошредан број лекара да би их ио иошреди мошла и ио самом народу расшоредити, докле иод не додије свој медицински факултет*.

Петог марта 1911. године др Војислав Субботић, председник СЛД, сазвао је седницу Српског лекарског друштва да би се поново покренуло питање оснивања медицинског факултета. Др Субботић је на састанак позвао и др Милована Миловановића,

председника владе, др Андру Николића, председника Народне скупштине, и неколико политичара, посланика и професора Универзитета. У уводној речи др Субботић је, између осталог, рекао: *Од вајкада је медицина важна ирана кулшурној животи народа, а центри у којима се она иаји и учи извори су ушлива и ушшцаја, који доиуру често и до удаљених иокрајина и народа. Пишане о оснивању медицинској факултета на срјском универзитету значајно је ио народ и ио државу, не само сшота шито од његовој иоволној решења зависи умнојоме дудућности народној здравља, медицинских знаности и медицинској сшалежа у Србији, нејо и сшота шито је с њим шесно сшојен иравилни развешак срјској универзитету и срјске науке у оишше*.

На састанку је затим др Батут одржао предавање „Медицински факултет у Србији”, који је био скраћена верзија његове раније поменуте студије из 1898. године. Тада је рекао да у Европи једино Србија и Црна Гора немају своје медицинске факултете и да, ако би се за Црну Гору могло наћи оправдање, оправдања за Србију не може бити јер је у Србији *већ од иосшанка државе ваљало мислити на шу бишну иошреду своја животи и своје самосшалности*. Утисак који је предавање др Батута оставило, по свему изгледа, био је веома добар. Нажалост, уследила је дискусија у којој је неколико лекара оспоравало потребу за оснивањем медицинског факултета. Изгледа да је најштетнија била дискусија др Светозара Марковића, који је, износећи доста јаке аргументе, био не само против оснивања факултета, већ је грубо напао политичаре *који за ових иоследњих 30-40 иодина нису дринули о држави и њеним иошредама, нејо о иаршшјској иолишшци, те да је боље да немамо медицинској факултета нејо да иа имамо, иа да буде сакциш, као шито имамо иуно друшх сакашх сшвари, шаквих за које народ даје мнојо новаца а од њих нема никакве корисш*. Мора бити да се његова дискусија и сличне дискусије нису нимало свиделе присутним високим политичарима. Ни дискусија др Лазара Генчића није била од користи јер, иако се изјаснио за оснивање факултета, његова дискусија се у контексту претходне могла схватити скоро негативном. Ни бројне интервенције председника Субботића, Батута и Ђоке Николића нису могле поправити у основи лош утисак. Све у свему, седница је, без сумње, оставила прилично мучан утисак и закључена је без икакве одлуке, с тим да је одлучено да се настава касније. Настављена је 12. марта, али без присуства политичара. Поново је уследила дуга и супротстављена дискусија. На крају је једва усвојена представка *да Срјско лекарско друштво иоднесе меродавним факшорима: Круни, Краљевској Влади и Народној скуишшштини добро моштивисану иредсшавку, у којој ће иражшшш да се законске одредбе о иодизању Медицинској факултета шито ире у дело ирведу*. Противници оснивања издејствовали су да се на крају представке дода и формулација *с шим да се даље иосшуйи ио иравилима Лекарској Друшштва*. Изабрана је и „Комисија за медицински факултет” у саставу др Милан Јовановић Батут, др Војислав Субботић, др Ђока Николић и др Едуард Михел. Зато није чудо што је представка практично остала без одзива.

Године 1912. у „Српском архиву за целокупно лекарство” др Тома Лeko пише да *ошћи ниво научног образовања нашег медицинског света у Србији не да се... поиди ни најбољим радовима појединаца и да је за то пошредно једно медицинско научно шело, један медицински факултет*, али, вероватно мислећи на Српско лекарско друштво, са жалошћу констатује да *код нас, и по на једном меродавном месту, влада дубоко уверење да нам је једна такава установа не пошредна.*

Питање оснивања факултета поново је постављено тек када су од Скупштине затражена велика средства за школовање лекара и њихову специјализацију. Наиме, у јесен 1912. године Народној скупштини је предложено да се из Санитетског фонда издвоји 1.500.000 динара ради упућивања 45 питомаца на студије медицине и 18 лекара на специјализацију у иностранство. Када је предлог стигао пред Скупштински одбор за финансије којим је руководио др Лазар Пачу, он је поставио питање зашто се не би приступило оснивању медицинског факултета као рационалнијем решењу. Одбор се с тим сагласио и то мишљење прослеђено је министру унутрашњих дела, са којим се и он сагласио, и Скупштини је послат допис у коме је писало:

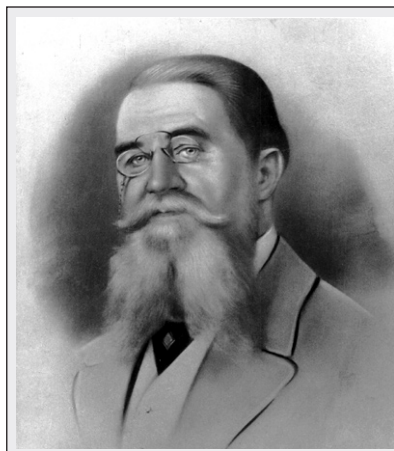
Господин министар унутрашњих дела,... у брзи за народним здрављем, поднео је предлог о шипању већег броја питомаца на изучавање медицине. Одбор је узео у оцену поменути предлог, па је после свестраног разматрања о њему, нашао да се шипањем питомаца, иако у великом броју, како се предлаже, неће моћи ни тако брзо, ни у довољној мери задовољити тако прешне пошреде народног здравља. Четрдесет и пет питомаца, у овој великој оскудици у лекарима, само би донекле и привремено задовољило пошреде наше земље. Да би се пошреде пошћуније задовољиле, морао би се слаш и краћим размацима времена много већи број питомаца и по неврешано, шипо би у нашем дуцету стално представљало знаћну суму. С шравом смо се онда морали шипаши – зашћо се шим новчаним средствима не би могао издржавати медицински факултет, који је већ и предвиђен законом Универзитетна и који се и стога шреда ошварити?

По нашем уверењу, издаци за издржавање медицинског факултета не би били већ од издацика на така

повећани број шипомаца, који би се морао предвићати, а којим се ошћи не би могле измирити пошреде земље, јер пошћуација растје, а и лекари се широше, стипре и умирају. А сапраћене долнице и оне које се по расшореду новца Санитетског фонда имају још сапрадити овде у Београду биће довољне да служе као клинике Медицинског факултета. Ошварањем Медицинског факултета у Београду ми дисмо добили много већи број кандидата за медицину од броја шипомаца који би се на шћрани могли школовати. Наши Медицински факултет могао би снабдевати и нашу ошћушћину и војску и српске крајеве нашим лекарима. Шипање о квалићету лекарском шиме би било решено...

Са ових разлога Одбор је предложио г. министру да свој предлог у овом смислу и измени. Г. министар је одмах на по шрстиао. Ми имамо част предложити Народној скупштини да изволи решити: да се сума предложена за шипање четрдесет и пет питомаца на шћрану ради изучавања медицине сматра као извршши улог за оснивање Медицинског факултета за време од оснивања Универзитетна до данас, а на основу члана 38. Закона о Универзитету. Уједно Одбор предлаже да се ради шршреме свега шипо је пошредно за ошварење Медицинског факултета у најкраћем року у шпоразуму са г. министром унутрашњих дела и с Универзитетом све учини како је предвићено у нашред поменутом члану.

Наступајући балкански ратови прекинули су ове напоре. И поред велике помоћи страних санитетских мисија, ови ратови су још једном показали колико недовољно лекара има Србија. Зато су на почетку 1914. године др Милан Јовановић Батут и др Војислав Ј. Субботић добили задужење да напишу нацрт за организацију рада медицинског факултета. Одбор је потом упутио предлог Народној скупштини и влади да се медицински факултет оснује. Предлог је прихваћен, па је Стојан Протић, министар унутрашњих дела, у марту 1914. године омогућио одлазак лекарске комисије у европске универзитетске центре ради упознавања организације и рада медицинских факултета. У комисији су били хонорарни универзитетски професор хигијене и судске медицине др Милан Јовановић Батут (Слика 2), шеф Хирушког одељења Опште државне болнице др Војислав Ј. Субботић (Слика 3) и шеф Просектуре Опште државне болнице др Едуард Михел (Слика 4). Током

СЛИКА 2. Др Милан Јовановић Батут

СЛИКА 3. Др Војислав Ј. Субботић

СЛИКА 4. Др Едуард Михел

шест недеља чланови комисије обишли су 17 медицинских факултета у Италији, Француској, Швајцарској, Немачкој, Чешкој и Румунији, укључујући и земље сличне величине Србији, бирајући градове сличне величине Београду.

По повратку, комисија је поднела реферат на основу којег је министар унутрашњих дела Стојан Протић крајем маја 1914. године, *ценећи велики научни, национални и културни значај медицинског факултета за Краљевину Србију*, донео Решење о оснивању Медицинског факултета у саставу Универзитета у Београду. Оснивање Медицинског факултета онемогућило је избијање Првог светског рата 29. јула 1914. године. У овом рату Србија је изгубила половину својих лекара, укључујући и неке који су били предвиђени за осниваче катедри и прве наставнике, као што су др Едуард Михел, др Тома Леко и други.

Од доношења решења министра Стојана Протића о оснивању Медицинског факултета до почетка његовог рада протекло је шест година. На првој седници Универзитетског савета одржаној 28. марта 1919. године прочитан је акт број 4801/1919, у којем Љубомир Давидовић, министар просвете, захтева да се од нове школске године (1919/1920) у Београду отворе Медицински и Пољопривредни факултет и да Универзитетски савет одреди чланове комисије за ове факултете. За чланове комисије универзитетског оснивачког одбора за Медицински факултет одређени су др Милан Јовановић Батут, професор Велике школе у пензији и хонорарни професор Универзитета, др Војислав Ј. Субботић, шеф Хируршког одељења Опште државне болнице, др Живојин Ђорђевић, биолог и професор Филозофског факултета, и др Никола Вулић, хемичар и професор Универзитета.

На деветој седници Универзитетског савета прочитан је акт министра просвете од 11. септембра 1919. године којим је Ректорат Универзитета обавештен да су указом од 9. септембра 1919. године за редовне професоре Медицинског факултета постављени др Војислав Ј. Субботић, хирург, и др Милан Јовановић Батут, професор Велике школе у пензији и хонорарни професор Универзитета за хигијену. Поред регента Александра, указ је потписао и министар просвете Павле Маринковић. Проф. др Милан Јовановић Батут и проф. др Војислав Ј. Субботић су 10. децембра 1919. године изабрали др Драга Перовића, управника Анатомског института Свеучилишта у Загребу, за редовног професора нормалне и топографске анатомије. Избор је потврђен указом од 17. децембра 1919. године. Тако је створен колегијум од три редовна професора.

Узима се да је првом седницом колегијума, која је одржана 6. фебруара 1920. године, почео рад Медицинског факултета. На тој историјској седници за декана је изабран проф. др Милан Јовановић Батут, а за продекана проф. др Војислав Ј. Субботић. Колегијум је на истој седници за редовног професора на Катедри опште патологије са патолошком анатомијом и хистологијом изабрао др Ђорђа Јоанновића, дотадашњег професора патологије Медицинског факултета у Бечу. С ове седнице колегијум је упутио допис Министарству војске и морнарице с молбом да се за Анатомски институт Медицинског факултета при-

времено уступи зграда у кругу војне болнице у Београду, а Министарству народног здравља да уступи зграду за Институт за физиологију. Дописом од 5. маја 1920. године Министарство војске и морнарице обавестило је Медицински факултет да ће на две године уступити зграду Заразног одељења Војне болнице Прве армијске области у Београду, а Министарство народног здравља уступило је зграду Туберкулозног одељења Опште државне болнице.

Правдајући се здравственим разлозима, проф. Драго Перовић је 9. априла 1920. године поднео оставку на место професора систематске и топографске анатомије и вратио се у Загреб. Јавила се опасност да се са наставом неће моћи почети у јесен 1920. године. Јуна месеца 1920. године, за време конгреса хирурга у Паризу, продекан проф. др Војислав Субботић позвао је др Ника Миљанића, који је специјализирао хирургију и неколико година радио на Клиници за анатомију у Паризу, да дође у Београд и оснује Анатомски институт, што је он прихватио. Тако је 13. августа 1920. године Савет Медицинског факултета за хонорарног професора дескриптивне и топографске анатомије изабрао др Ника Миљанића. Колегијум је одлучио и да до избора одговарајућих наставника наставу из биологије, хемије и физике држе професори Филозофског факултета Живојин Ђорђевић, Сима Лозанић и Ђорђе Станојевић.

На седници одржаној 10. октобра 1920. године колегијум је за контрактуалног редовног професора физиологије изабрао др Рихарда Буријана, професора физиологије на Медицинском факултету у Лајпцигу и директора Физиолошког одсека Зоолошке станице у Напуљу, а 29. октобра за хонорарног професора хистологије и ембриологије изабрао је др Александара Ђ. Костића. После обављених избора наставника за предмете из прве године, септембра 1920. године извршен је упис 286 студената за школску 1920/1921. годину.

Настава на Медицинском факултету почела је 9. децембра 1920. године. У свечаној сали старе зграде Универзитета, у данашњем Капетан-Мишином здању (Слика 5), декан је у присуству ректора, неколико професора београдског универзитета и свих професора Медицинског факултета краћим говором свечано отворио Медицински факултет Универзитета у Београду. Затим је првој генерацији студената, уписаној школске 1920/1921. године, професор дескриптивне и топографске анатомије др Нико Миљанић (Слика 6) одржао своје приступно предавање. Тако је почела настава на Медицинском факултету у Београду. Тај дан се од 1970. године слави као дан Медицинског факултета. Часови анатомије и даље су одржавани у свечаној сали старе зграде Универзитета и били су теоријски. Практична настава из анатомије почела је када је завршено уређење просторије Заразног одељења Војне болнице Прве армијске области у Београду и када је било омогућено снабдевање института лешевима. У међувремену, набављени су још неколико костура, атласи и остала учила.

Наредних месеци и година изабирани су и други професори и настава се полако уређивала. Но, постојање факултета није било сасвим обезбеђено. Непуну годину од оснивања јавиле су се иницијативе да се он укине. Тај захтев правдан је тврдњама да је за

Факултет се одржао, а његова педагошка и научна активност је унапређивана. Већ 29. априла 1926. године промовисани су први доктори медицине. Факултет је добио финансијску помоћ, тако да је завршена изградња зграда Анатомског и Патолошког института, Интерне пропедевтичке, прве и друге Интерне клинике. После неколико година наизглед мирног развоја Медицинског факултета, управо у годинама када су почели да се приводе крају радови на изградњи института и клиника, свет је захватила тешка економска криза која није мимоишла ни нашу земљу. И Медицински факултет је осетио последице ове кризе, па је велики број помоћног особља почетком 1927. године био отпуштен. Због све теже економске ситуације у земљи, почетком 1928. године почело се поново размишљати и о затварању Медицинског факултета. Факултет је доживљавао тешке тренутке и 1938. године, када су факултетске клинике биле одвојене од Опште државне болнице. Па ипак, упркос бројним тешкоћама, факултет се полако развијао, тако да је пред рат у свему постигао завидан ниво педагошког, здравственог и научног рада.

Најтеже дане Медицински факултет је доживео током Другог светског рата. Настава је била прекинута. Неколико зграда института и клиника факултета, као и клиника Опште државне болнице биле су оштећене, а учила, научне и збирке за наставу делом или потпуно уништени или изгубљени. Најтежа оштећења доживео је један од најлепших објеката факултета – Институт за хистологију и физиологију, који је био скоро до темеља срушен. После рата је обновљен, али му првобитни изглед није у потпуности враћен. После рата зграда гинеколошко-акушерске клинике у изградњи, у улици др Субботића број 10, постала је Управна зграда Медицинског факултета, у којој се он и данас налази. У њој су биле смештене и библиотека и Управа стоматолошког, а једно време и Фармацеутског факултета. Библиотека Медицинског факултета је у међувремену пресељена у објекат у кругу старе Војномедицинске академије.

ЛИТЕРАТУРА

1. Predugotovna radnja za reformu sanitetske struke u Srbiji. *Srp Arh Celok Lek* 1880; (VI):467, 476-7.
2. Škola za lekarske pomoćnike, babice, „Samarijane“, bolničare, nudiļje i desinfektore. *Srp Arh Celok Lek* 1895; (7-8):204.
3. Lazarević I. Najpre škola za primalje (babice) i lekarske pomoćnike, pa onda postepeno medicinski fakultet. *Srp Arh Celok Lek* 1896; (5):156-215; (4):215-9.

4. Danić J. Škola za babice. *Srp Arh Celok Lek* 1896; (9):215-9.
5. Lazarević I. O podizanju Srpskog Univerziteta. *Srp Arh Celok Lek* 1899; (11):535-42.
6. Petrović M. Je li medicinski fakultet u Srbiji najakutnija sanitetska potreba ili ne? *Srp Arh Celok Lek* 1900; (1):1-13; *Srp Arh Celok Lek* 1899; (2):62-70.
7. Nikolić Đ. Medicinski fakultet srpskog univerziteta (povodom Batutove knjige). *Zvezda* 1900; 1(2):77-91; 1(3):333-45.
8. Jovanović MB. Medicinski fakultet Srpskog Univerziteta. Beograd: Državna štamparija; 1899.
9. Đorđević V. Laboremus: Pozdrav Prvom kongresu srpskih lekara i prirodnjaka. Prvih 100 godina u razvitku lekarske struke u Srbiji. Prvi kongres lekara i prirodnjaka. Beograd 1905; knj. 1, p.45-69.
10. Jovanović MB. Medicinski fakultet u Srbiji. *Srp Arh Celok Lek* 1911; (6):320-46.
11. XII redovni sastanak (SLD), 5. marta 1911. godine. *Srp Arh Celok Lek* 1911; (6):346-56.
12. Trideset treći glavni godišnji skup. *Srp Arh Celok Lek* 1905; (12):558-9.
13. II vanredni sastanak (SLD), 12. marta 1911. godine. *Srp Arh Celok Lek* 1911; (6):356-86.
14. Trideset deveti glavni godišnji skup 8-9. septembra 1911. *Srp Arh Celok Lek* 1911; (11):654.
15. Vardar, kalendar za prostu godinu 1927. Beograd: Kolo srpskih sestara; 1926. p.139-42.
16. Medicinski fakultet Univerziteta u Beogradu 1920-1935. Beograd; 1935.
17. Pedeset godina Medicinskog fakulteta u Beogradu 1920-1970. Beograd; 1970.
18. Stanojević V. Početak stvaranja Srpskog lekarskog kadra. Spomenica 1872-1972. Beograd: SLD; 1972. p.1-5.
19. Stanojević V. Stvaranje lekarskog kadra u Srbiji. Osnivanje SLD i rad do obustave u Drugom evropskom ratu. Spomenica 1872-1972. Beograd: SLD; 1972. p.6-21.
20. Stanojević V. Udeo SLD i njegovih članova u stvaranju Medicinskog fakulteta u Beogradu. Spomenica 1872-1972. Beograd: SLD; 1972. p.137-46.
21. Pedeset godina Klinike za infektivne bolesti „Dr Kosta Todorović“ u Beogradu (1926-1976). Beograd; 1976.
22. Prilog za istoriju Klinike za očne bolesti „Prof. dr Đorđe Nešić“ u Beogradu. I. Beograd: Institut za očne bolesti, Klinički centar Medicinskog fakulteta Univerziteta u Beogradu; 1986.
23. Profesori Medicinskog fakulteta u Beogradu u sećanju generacije studenata upisane na Medicinski fakultet u Beogradu 1946. godine. Beograd: Medicinski fakultet Univerziteta u Beogradu; 1999.
24. Savićević M. Profesori Medicinskog fakulteta od osnivanja do pedesetih godina XX veka. Beograd: Medicinski fakultet; 2003.
25. Savićević M. Osnivanje medicinskog fakulteta. In: Savićević M, editor. Profesori medicinskog fakulteta od osnivanja do pedesetih godina XX veka. Drugo dopunjeno i prerađeno izdanje. Beograd; 2003. p.21-45.
26. Subotić VM. Pedesetogodišnja istorija Srpskog lekarskog društva (1872-1922). Beograd: Srpsko lekarsko društvo; 1922. p.39-45.

Радоје ЧОЛОВИЋ

Институт за болести дигестивног система
Клинички центар Србије
Др Косте Тодоровића б, 11000 Београд
Тел.: 011 361 56 55
E-mail: marcolov@eunet.yu